

Landskabskarakterområde 4, Nordfeld herregårdslandskab

Foto 1: De dyrkede arealer på Nordfelds jorde inddeles i et symmetrisk mønster af rektangulære markflader af tætte hegn bestående af dels højstammede løvtræer dels buskvegetation.

Foto 2: Græsningsarealer på vestsiden af Fredskov, som ligger omkring selve Nordfeld hovedgård.

Foto 3: Klosterskovgård ligger i den nordlige ende af Spejlsby ejerlav omgivet af store ubrudte markflader. Hegnet i forgrunden af billedet markerer den østlige grænse for Spejlsby ejerlav.

Foto 4: Jorden til Spejlsby ejerlav fremstår som store ubrudte markflader. Der er således tale om åbent og enkelt storskala landskab. Skovområderne, som ligger i horisonten, er henholdsvis Spejlsby Skov og Ridefogeds Lukke.

Nøglekarakter

Middelskala herregårdslandskab i bakket terræn med middel fremtrædende mønster betinget af lange sammenhængende hegnsforløb og en overordnet rumlig afgrænsning betinget af skovområderne i området.

Landskabskarakter

De dyrkede arealer langs kysten, som hører under Nordfeld domineres af et veldefineret mønster af nord-/sydgående hegn/bevoksede diger bestående af en bred vifte af arter, bl.a. slåen, tjørn, hassel, eg og poppel. Hegnene fremstår tætte og velplejede, hvorved de middelstore markflader fremstår som velafgrænsede til lukkede rum. Spejlsbyskov, Ridefogeds Lukke og Kohave afgrænser synsfeltet imod syd, derimod er der flere steder langs kysten udsyn over havet. Det landskabelige skalaforhold i denne del af karakterområdet beskrives bedst som middel til stort.

Selve herregården fremstår ikke markant i landskabet, idet den ligger omgivet af skov. Driftbygningerne samt en del mindre bindingsværkshuse i tilknytning til hovedbygningen omkring og i udkanten af Østermark Lukke giver imidlertid denne del af området en særlig karakter. Samtidig ligger på vestsiden af Østermark Lukke et afgræsset overdrevslignende område. Skov, bygninger samt overdrevsområde får dette delområde til at fremstå mere varieret end den øvrige del af karakterområdet, der bedst beskrives som enkelt.

I den del af karakterområdet, som hører under Spejlsby ejerlav, består landskabet af store ubrudte dyrkningsflader. Der findes kun få hegn, og bebyggelsen er koncentreret i landsbyen Spejlsby og ved avlsgården Klosterskovgård. Således fremstår denne del af karakterområdet som et enkelt og åbent storskala landskab.

Landskabskaraktertype: Herregårdslandskab i storbakket til let bølget morænelandskab med jord i omdrift domineret af lange sammenhængende hegnsforløb og skove.

Beliggenhed og afgrænsning

Se kortbilag 1C for afgrænsning.

Landskabskarakterområdet strækker sig langs nordkysten af Møn fra sydsiden af Borre Søpose til den vestlige grænse af Spejlsby ejerlav. Denne grænse markeres af et nord-/sydgående hegn. Ind i landet strækker området sig fra omkring ¾ km til omkring 2 km.

Grænserne for dette landskabskarakterområde er defineret ved grænserne for ejerlavet for herregården Nordfeld samt ejerlavet til Spejlsby, hvor avlsgården Klosterskovgård ligger. Grænserne er således bestemt af det sammenfald, som findes imellem de historisk betingede administrative grænser og mønstrene i arealavendelse, herunder bebyggelse, vejforløb og beplantning.

Naturgrundlag

Naturregion 7, Egb (E: Randmoræne, g: moræneler, b: småbakket)

Naturregion 4 Agc (A: morænelandskab fra sidste istid, g: moræneler, c: jævnt stigende/faldende)

Naturregion 9 M_lbe (M_l: hævet littorina havbund, b: ferskvandsdannelser, e: flade/plateau)

Naturregion 8 Age (A: Morænelandskab fra sidste istid, g: moræneler, e: flade/plateau)

Naturregion 10, Nee (N: Marint forland, e: strandvolde, e: flade/plateau)

Se kortbilag 2A for afgrænsning af naturregioner.

Dette karakterområde strækker sig over de fem ovennævnte naturregioner. Herved opnås en vis variation i naturgrundlaget. Denne variation beskrives i det følgende.

Den østlige del af karakterområdet, og dermed den del af herregårdslandskabet hvor selve hovedgården til Nordfeld er placeret, ligger i naturregion 7. Her udgøres naturgrundlaget af lerede randmorænebakker, som skaber et varieret og bakket terræn. Vest for Østermark Lukke flader de lerede istidsaflejringer ud, og terrænet fremstår som en jævn flade. Dette område, som hører til naturregion 4, udgør en overgangszon mellem det højere liggende randmoræneområde i øst og Gammelsø Mose, som ligger vest herfor i en højde over havet på omkring 0 meter. Gammelsø Mose udgør den nordlige del af naturregion 9, som er et sammenhængende moseområde, der nu er drænet og i omdrift. Dette moseområde er hævet Littorina havbund, som er overlejret af ferskvandsaflejringer. Gammelsø Mose er afskåret fra havet ved marine aflejringer bestående af strandvolde af sten og sand. De naturligt betingede aflejringer har sammenhæng med det system af marine aflejringer, som udgør Ulvshale. Disse marine aflejringer, som afskærer mosen fra havet, er forstærket af diger. Området omkring Klosterskovgård og Spejlsby ligger på den jævne let bølgede moræneflade, som udgør naturregion 8. Jordbunden her består af ler.

Fra karakterområdets østlige grænse og til omkring midt for Fredskov udgøres kysten af en kystskrænt. Vest herfor flader terrænet ud, og kyststrækningen består af marine aflejringer af flint og sand. Som beskrevet ovenfor, er der etableret diger langs en stor del af sidstnævnte kyststrækning.

Foto 5: Stranden nord for Klosterskovgård. Stranden udgøres her af marine aflejringer, som er forstærket af et dige. Selve stranden består af sand. I disen ude i horisonten ligger Ulvshale.

Foto 6: Kysten ved Fredskov ved Nordfeld.

Arealanvendelse Dyrkningsformer

Jorden i området dyrkes intensivt og produktionsformen er primært planteavl. Ifølge udtræk af kommunens database (2004) er kun registreret svin på en enkelt gård i Spejlsby, mens Nordfeld har blandet dyrehold af heste, kvæg og får. Det er således planteavl, som er fremtrædende i området.

Gammelsø Mose er drænet og anvendes som landbrugsjord i omdrift.

Halvkulturarealer

Den dominerende arealanvendelse er de dyrkede flader. Vest for Fredskov/Østermarke Lukke ligger imidlertid et område, der bærer præg af at blive græsset, hvorved det fremstår som et overdrevslignende areal. Området er omkring ½-1 ha stort.

Der findes mergelgrave, som er omkranset af opvækst af løvtræer på de fleste af Nordfelds marker. Kun ganske få af mergelgravene indeholder vand.

Beplantning

I landskabskarakterområdet findes tre skovområder. Det ene skovområde – Fredskov/Østermark Lukke - ligger omkring selve hovedgården Nordfeld i områdets østlige del. Dette skovområde dækker et areal på omkring 125 ha., hvoraf ca. 20 ha. er nål og den resterende del løv. Skovbrynet består af gamle bøge- og egetræer, hvilket også gælder for de øvrige skove. Skovens nordlige side grænser ud til kysten. Karakterområdets andet skovområde – Ridefogeds Lukke – ligger centralt i området. Dette skovområde er ca. 53 ha. stort og består hovedsageligt af løv. Spejlsby Skov ligger, som navnet antyder indenfor ejerlavet til Spejlsby. Skovområdet er omkring 18 ha. stort og består overvejende af løv (AIS, Miljø- og Energiministeriet).

På de lerede moræneaflejringer, som tilhører Nordfeld er der etableret et symmetrisk mønster af jorddiger, som inddeler det dyrkede areal i rektangulære markflader. Disse markflader er omkring 6-700 meter lange og omkring 4-500 meter brede. De er orienteret således, at den lange side står omtrent vinkelret på kysten. Både hegn og bevoksningen på digerne er tæt og består af en bred vifte af arter – bl.a. slåen, tjørn, hassel og eg. For hegnenes vedkommende er der tale om 3 til 6 rækkede hegn, som oprindeligt er

plantet med 30 forskellige arter. Bevoksningerne er en kombination af lavere buskvegetation iblandet højstammede arter. Spredt på de dyrkede flader inden for samme del af karakterområdet findes mindre bevoksninger af løvtræer omkring gamle mergelgrave.

Langs de øst-/vestgående veje til og fra Nordfeld hovedgård findes alleer. Alleen langs den øst-/vestgående grusvej på vestsiden af Nordfeld består af gamle delvist forfaldne individer af poppel, mens beplantningen langs den østgående vej udgøres af en høj sammenhængende hækliggende beplantning.

Langs dele af kyststrækningen står bevoksninger af løv og nål, som afskærer udsigten over vandet. Således er området overordnet også afgrænset i denne retning, men med sporadisk forekommende kig til havet.

Bebyggelsesstruktur

Bebyggelsen er primært koncentreret i tre områder - selve Nordfeld hovedgård, avlsgården Klosterskovgård samt landsbyen Spejlsby.

Bygningsmassen til Nordfeld udgøres af en hovedbygning og en samling bygninger, som er tilknyttet driften af jorden. Den nuværende hovedbygning blev opført i 1874 (Roussel, 1964). Hovedgården med tilhørende park og driftsbygninger ligger omkranset af skoven Østermarke Lukke, hvilket afskærer bygningerne fra det omkringliggende landskab.

Spejlsby er en mindre landsby der hovedsageligt består af mindre bindingsværkshuse, som ligger placeret i tilknytning til vejen. Lige udenfor Spejlsby langs den vej, som fører til Klosterskovgård, ligger en samling af små helt identiske arbejderboliger. Landsbyen Spejlsby kan ifølge Trap (1955) føres tilbage til 1420.

Tekniske anlæg

Vejene inden for karakterområdet er forholdsvis få, men lange og lige. De veje, som findes omkring Nordfeld, Klosterskovgård og Spejlsby afspejler tydeligt de funktionsmæssige sammenhænge, som har været imellem disse bebyggelser.

I vestenden af Gammelsø Mose ligger den pumpestation, som holder mosen tør. En kanal af en anelig størrelse leder vandet fra mosen ud til pumpestationen.

Rumlige og visuelle forhold

Omkring Nordfeld inddeles de dyrkede flader i tilnærmelsesvist ens markfelter af hegn, hvoraf de fleste er orienteret i nord-/sydgående retning. Sammen med skovområderne skaber dette et enkelt middelskala landskab med et moderat til dominerende mønster bestående af lukkede rum. Dette mønster er mest udtalt i den østlige og centrale del af jorden til Nordfeld. Omkring Gammelsø Mose udvises dette mønster gradvist, og landskabet fremstår her mindre velstruktureret. Den rumlige afgrænsning er ikke længere betinget af hegnsforløb, men derimod af skovene Spejlsby Skov og Ridefogeds Lukke i syd. Herved bliver skalaen af landskabet gradvist større for omkring Klosterskovgård og Spejlsby at fremstå som et åbent storskala landskab. Markfladerne er store og brydes kun af få hegn.

Langs kysten findes bevoksninger af løv og nål. Disse varierer i højde og udstrækning, hvorved der skabes sporadiske kig til vandet. Især i området lige vest for Fredskov findes en fin udsigt over havet fra vejen, hvor blikket ledes langs skovbrynet ud mod kysten og havet.

Området omkring Nordfeld og Klosterskovgård er roligt til afsondret både lyd- og synsmæssigt.

Kulturhistoriske mønstre og anlæg

Herregårdslandskabet til Nordfeld og dermed også jorden til Klosterskovgård fremstår som intakt herregårdsjord med store dyrkningsflader, velplejede hegn, spredte skove og fravær af spredte gårde. Som sådan må området betragtes som et sammenhængende kulturlandskab. Spejlsby er en landsby i en række af landsbyer med tilhørende jorde, som ved krongodssalget hørte under Nordfeld. Den udflyttede landsby og den tydelige sammenhæng til Klosterskovgård bevirker imidlertid at Spejlsby skiller sig ud fra de øvrige landsbyer, som har hørt under Nordfeld og kommer til at fremstå som en del af herregårdslandskabet.

Den drænedede og opdyrkede Gammelsø Mose med kanaler og pumpestation fortæller historien om effektiviseringen af landbruget fra midten af 1800 tallet og frem.

Ved kysten, der hvor pumpestationen til Gammelsø Mose ligger, findes rester af en udskibningsbro, hvorfra der er blevet udskibet kugleflint (Nøhr & Rosenmeir, 1999).

Øst for Fredskov/Østermark Lukke ligger gravhøjen Davrehøj.

Landskabets tilstand og udviklingstendenser

Både landskab og bebyggelse fremstår i fin tilstand. Bygningsmassen omkring Nordfeld og Klosterskov anvendes tilsyneladende stadig til deres oprindelige formål nemlig drift af jorden.

Landbrugsdriften på Klosterskovgård er blevet suppleret med salg af kunsthåndværk, mens der på Nordfeld gennem fodring og etablering af vildtagre gøres meget for at pleje vildtet.

De gamle bindingsværkshuse i Spejlsby er overgået til beboelse og hobbylandbrug med en hest eller to. En enkelt gård drives stadig som landbrug.

Foto 7: Arbejderboliger nord for Spejlsby.

Foto 8: Pumpestation ved Gammelsø Mose

Planmæssige og juridiske bindinger Regionplan 2001-2013, Storstrøms Amt

- Regionale naturområder med jordbrugsinteresser

Hele området på nær enkelte områder i den sydlige del af karakterområdet.

- Økologisk forbindelse

Et mindre område nord for Kohave Skov er udpeget som økologisk forbindelse.

- Ny skovtilplantning uønsket

Et mindre område ved kysten vest for Fredskov er udpeget som område, hvor ny skovtilplantning er uønsket.

- Lavbundsarealer

Gammelsø Mose og Sillebroslukker er udpeget som lavbundsarealer.

Litteratur

Roussel, Aa. (1964): Danske Slotte og Herregårde. Bind 5, Sydsjælland. 2. udg. Hassings forlag København.

Trap, J. P. (1955): Danmark. Bind 9. Præstø Amt. 5. udg.

Storstrøms Amt (2002): Regionplan 2001-2013. Nysted Bogtrykkeri A/S

Nøhr, S. & Rosenmeir, E. M. (1999): Fra det nu forsvundne Møn. Strandbergs Forlag.